

Přílohy

Textová příloha č. 1: Antinomie (možnosti dalšího bádání)

Při zkoumání skryté podstaty vyvstává celá řada antinomií, které by bylo možné detailně prozkoumat. Na tomto místě je stručně tematizována antinomie aktivity a pasivity. Co se týká dalších antinomií, je uveden alespoň velmi zběžný výčet jejich vybraných zástupců, spolu s několika s několika poznámkami, které by mohly pomoci poukázat na možný směr dalšího zkoumání.

(1) Antinomie aktivní a pasivní.

Antinomii aktivity a pasivity je teoreticky možné překonat,¹ pokud nebudeme uvažovat pouze na úrovni protikladných tvrzení.

Hypoteticky je možné se přes antinomii přenést pomocí syntézy protikladných tezí na *vyšší úrovni*. Díky tomu by mohlo být reálně nahlédnout v nějakém ohledu smysl, který se ukazuje až při *koincidenci* protikladů.

Skrytou podstatu či nediferencovanost lze tedy teoreticky uvažovat jako zcela pasivní (na způsob jakési inertní *materie*). Veškerou individuační činnost lze v tomto pojetí přisoudit pouze individuující individuovanosti, která provádí uchopující *syntézu*² z nediferencovanosti.³ Na druhou stranu lze chápat skrytou podstatu jako aktivní zdroj percepce.⁴ V tomto smyslu ji lze pojímat jako aktivní základ, ze kterého v důsledku prýští veškeré empirické jsoucno.

Je však třeba si uvědomit skutečnost, že individuující individuovanost je *součástí* či aspektem původní skryté podstaty. (Individuující individuovaností se z ní vyděluje způsobem, který není možné v této práci detailně popsat.⁵) Ona, ale i ostatní individuované entity, které jsou si na empirické rovině protikladné, jsou na vyšší rovině součástí tohoto nám nepřístupného

¹ Respektive překonat alespoň částečně.

² Užívám sice slovo syntéza, důsledně vzato by ale bylo možné užít též slova analýza. Slovo syntéza vystihuje syntézu rozmanitých percepce do jednoho individuovaného celku (syntetická jednota). Výraz analýza naproti tomu více odráží povahu procesu vydělování individuálních entit z původní nediferencovanosti (analytická jednota).

³ Činí tak však zřejmě nevědomě a bez volního úsilí, jelikož se zdá, že tato činnost předchází zkušenosti vnímání a světa a v tomto smyslu žádnou vědomou aktivitu nevyvíjí a je naopak pasivní.

⁴ A v jistých pojetích lze chápat skrytou podstatu či její obdobu též jako aktivní princip individuace a identity. Protiklad mezi aktivitou a pasivitou by pak odpovídal protikladu mezi principem individuace a tím, co je individuováno. V pojetí antinomie, které je představeno výše se jedná o obecnější protikladnost na obecnější úrovni. Aktivita je chápána pokaždé jinak, jednou jako aktivita individuační, podruhé jako aktivita příčinná (zdroj percepce).

⁵ Zjednodušeně řečeno by se jednalo buď o okamžitou intuíci sebeuvědomění, které by odpovídalo po-vystoupení z celku nediferencovanosti nebo by bylo třeba jiných již vystoupivších entit, které by k sebeuvědomění individuující individuovanosti přispěly, tak že by je individuující individuovanost mohla uchopovat a chápat jako nikoliv sebe.

vyššího celku.⁶ Konkrétní individuovanosti pak lze chápat dokonce jako jedinečné *singularizace*⁷ celé její nediferencovanosti. Jako jakési jedinečné promítnutí její povahy z neempirické roviny do roviny empirické. Za vystupování individuovaností z nediferencovanosti je v uvažovaném pojetí zodpovědná individuující individuovanost a aktivitu lze přisoudit jí. Jelikož je ale individuující individuovanost součástí skryté podstaty, ze které pouze dočasně po-vystupuje, či, ze které se promítá, lze její aktivitu chápat též jako aktivitu převzatou z původní a vyšší aktivity skryté podstaty.

Skrytá podstata je tak v jistém smyslu zároveň aktivní i pasivní⁸ a přitom ani jedno z toho, respektive se zdá, že aktivita a pasivita v ní splývají způsobem, který je pro nás zcela nepochopitelný.

Na tomto místě je uvedena alespoň stručná zmínka o (dalších) antinomiích, které při zkoumání skryté podstaty mohou vyplynout na povrch.

(2) Antinomie jsoucí a nejsoucí.

To, zda lze chápat skrytou podstatu jako jsoucí či nejsoucí zřejmě závisí na vymezení těchto pojmů a na odpovídající filosofické argumentaci. Pokud chápeme jako jsoucí empirickou entitu s odpovídajícími vlastnostmi a povahou, skrytá podstata se ukazuje jako nejsoucí. Pokud jako jsoucí chápeme i neurčitou nediferencovanost a potenci k empirickému bytí, lze skrytou podstatu chápat naopak jako jsoucí.⁹

(3) Antinomie priority a posteriority.

Tuto antinomii lze shrnout v otázce, zda byla dříve skrytá podstata nebo vnímající. Na jednu stranu lze tvrdit, že skrytá podstata zakládá celou skutečnost včetně pozorovatele. Na druhou stranu lze tvrdit, že pozorovatel (díky imaginaci) utváří hypotetický konstrukt skryté podstaty.¹⁰

(4) Antinomie jednoty¹¹.

⁶ Popř. jeho aspektem, resp. jedinečným skloubením celé její nediferencovanosti.

⁷ Konkrétní realizace.

⁸ Aktivní a pasivní zároveň je v jistém ohledu též individuující individuovanost

⁹ V kontextu této práce je skrytá podstata chápána jako *cosi*, co se těmito určením vymyká, což lze pojímat jako specifické řešení této antinomie.

¹⁰ Lze však přijmout obě pozice najednou a předpokládat, že hypotetickému konstrukt ve skutečnosti za percepcemi něco skutečně odpovídá. Jedná se o pozici zaujímanou v této práci. Srov. kap. 2.

¹¹ Resp. antinomie syntetického a analytického ve specifickém smyslu těchto slov.

Je myslitelné, že skutečnost je složená z plurality percepčí, které jsou spojovány dohromady např. *pasivními syntézami* mysli do celku individuálních objektů. Takto pojatou jednotu lze chápat jako jednotu syntetickou. Stejně tak je ale myslitelné, že z původní nediferencovanosti, resp. též z celku perceptivního pole, jsou pomocí činnosti mysli vydělovány konkrétní entity jakožto individuovanosti. Toto pojetí jednoty lze chápat jako analytické.¹²

(5) Statické a dynamické

Zřejmě nerozhodnutelnou otázkou je i to, zda chápat skrytou podstatu dynamicky a jako proces či činnost, anebo naopak jako něco statického, nehybného a neměnného.¹³

(6) V souvislosti se skrytou podstatou lze hypoteticky uvažovat i o dalších antinomiích. Kromě zmíněné antinomie počtu, též např. o antinomii prostorovosti či neprostorovosti, o antinomii určitosti a neurčitosti a zřejmě i o antinomiích dalších, které budou muset být teprve odhaleny.

¹² Je myslitelné, že oba typy jednoty vyjadřují určitý sklon mysli či, že odpovídají určitým procesům, které teprve společně umožňují kognici smysluplného a nechaotického světa a konkrétních věcí v něm.

¹³ Procesualitu i státnost lze ovšem chápat jako dvě strany téže mince.

Textová příloha č. 2: Skrytá podstata a tao (možnosti dalšího studia a bádání)

Tato příloha prezentuje stručné přirovnání skryté podstaty k *tao*. Obsahuje též odkazy užitečné pro další studium skryté podstaty v souvislosti s problematikou taoismu, včetně několika odkazů, doplněných o vybrané přímé citace. Odkazy jsou rozděleny do sedmi tematických bloků a místy jsou doplněny stručným doprovodným textem

Skrytou podstatu je možné přirovnat k non-existentčnímu *tao*. Člověk jej totiž není schopen percipovat, ani když na něj hledí. Může jej zakoušet pouze skrze jiná jsoucna. Ta jsou plozena z neurčitosti, beztvorosti a nediferencovanosti *tao* - jako již uchopitelná existující jsoucna. Tato jsoucna se posléze navrácí do jeho beztvorosti a non-existence. Jejich existence je tedy pouze dočasná. Přejít do stavu bytí je pak úzce spojen se jménem, které pouze dočasně *objektivuje* jeho původní neurčitost a nejsoucnost (kterou nelze chápat na způsob přívace). Veškerá jména jsou jen ústupkem potřebě *tao* nějak pojmenovat a zachytit. Jeho povaha je bytostně unikající. Lze o něm tak činit protikladné či paradoxní výpovědi. *Tao* lze chápat mj. jako naplněnou prázdnotu či jako prázdnotu, která přetéká a přitom z ní nic neubývá. V tomto smyslu je zdrojem všeho jsoucího. Jsoucí je pak v opozici vůči *tao* chápáno jako vymezené, omezené, určité - jako něco, co má individuální povahu (byť pouze dočasně). Podle mého názoru lze chápat veškeré individuální entity jako jakési zvlnění na pomyslné hladině *tao*, které je ničím a vším zároveň. Zdá se, že v tomto všem lze skrytou podstatu a *tao* chápat velmi podobně.

Odkazy k relevantní motivům taoistické filosofie včetně ukázkových citací

(1) K non-existenci *tao*:

O neexistenci *tao* mluví Krebsová viz Krebsová, B. *Doprovodný komentář* In: Laozi a Krebsová, Berta. *Tao te ťing.: O tao a ctnosti* Praha: DharmaGaia, [2003]. Prameny čínského myšlení. str. 29, 54; dále jen Krebsová, B. *Komentář*) Na str. 58 Krebsová v překladu užívá též termín *nebytnost*. Viz Krebsová, B. *Komentář* str. 58. Srov. též se Sehnalem, který na stejném místě volí překlad pomocí termínu *bezvěcnost*, čímž odkazuje k absenci individuální entit. Viz Laozi In: Laozi a David Sehnal. *Kniha Laozi*, str. 125., dále jen Laozi. *Kniha*. Srov. S pojetím kvantového pole (a skryté podstaty) v kap. 4. Tento stav popisuje prostě a výstižně, a to *jako stav kdy neexistují věci*. Viz David Sehnal, *Komentář* In: Laozi a David Sehnal. *Kniha Laozi*. str. 125, dále jen Sehnal, D. *Komentář*.

(2) K nemožnosti percipovat *tao*, k jeho unikající povaze:

O *tao* lze říci, že kdo na něj hledí, ten jej nevidí a kdo jej chce uchopit, tomu uniká. Popř. je možné o něm činit i jiné paradoxně znějící výpovědi. Srov. „Patriš na ně – a nevidíš je[,] nasloucháš mu – a neslyšíš je[,] chceš je uchopit – a nezachytíš je[,]“ (Laozi, Tao str. 58) Nebo též o něco poetičtěji: „Jdeš-li mu vstříc – nevidíš jeho tvář, sleduješ-li je – nevidíš jeho záď.“ Viz Laozi, Tao str. 58. To lze, dle mého názoru, srovnat se zmíněným motivem fenomenálního pozadí. Srov. též s o něco modernějším překladem Sehnala: „Díváme se na to, a nevidíme[,] nasloucháme tomu, a neslyšíme[,] hmatáme po tom, a nenacházíme. Viz Laozi. Kniha, str. 124. Srov. též s o něco méně poetickým: „[J]deme mu naproti, a nevidíme jeho hlavu, jdeme za ním a nevidíme jeho zadek[,] Viz *tamtéž*, str. 125. Krebsová tento motiv komentuje následovně: „Ač je všude, kolem nás i v nás, jakoby na dosah ruky, přece je pro nás nepostižitelné, nedosažitelné, věčně unikající. [...] *Tao* se vymyká jakékoliv smyslové percepci, je bez barvy, tónu a tvaru. Viz Krebsová, B. *Komentář* str. 59. K unikající povaze *tao* viz též Laozi, Tao str. 82 nebo Krebsová, B. *Komentář* str. 83.

(3) K motivu tzv. naplněné prázdnoty *tao*, jeho přeplněnosti a přetékání bez ubývání:

Viz. např. Laozi, Tao str. 36, resp. viz Krebsová, *Komentář* str. str. 38-39, 63. *Tao* lze mj. chápat tak, že přetéká, aniž přeteče a aniž jej ubude. Srov. též s následujícím: [A]č prázdno – působí-li, jako by bylo nevyčerpatelné. Viz Laozi, Tao str. 36. Srov. též s nebo též s: „[J]souc absolutní prázdnotou, je v tomto smyslu i maximální plností, absolutním naplněním, k němuž nelze nic přidat a ani z něho nic ubrat, je to naprostá rovnováha, vyrovnanost mezi ‘plus’ a ‘minus’, ona ‘stejnost, jednotnost’ celku [.] Krebsová, B. *Komentář* str. 38. Více k tomuto Krebsová, B. *Komentář* str. 38 - 39, 63 . (Srov. též s novoplatónským motivem přetékání v kap. 3.4, příp. v kap. 4).

(5) K beztvarosti *tao*:

Viz. Laozi, str. 58, 82 a Krebsová, B. *Komentář*: „[C]o má určitý tvar, je pro nás ‘něco’, co postrádá konkrétního vymezení, tvaru, je pro nás ‘nic’, prázdno. Krebsová, B. *Komentář* str. 54, 59 - 60, Laozi, Kniha str. 124.

(6) Nepojmenovatelnost, nemožnost popisu, paradoxní formulace a neurčenost *tao*:

Podobně jako jméno Jedno užívané v rámci novoplatonismu, je i jméno *tao* pouze ústupek naší potřebě je pojmenovat. Nelze je výstižně charakterizovat žádnými pozitivními určeními (resp. pouze jedním z členů případných polarit, avšak ani oběma). K nepojmenovatelnosti *tao* viz Laozi, Tao str. 29, 82, 85, 102. Srov. též.: Laozi, Kniha str. 163 a dále Laozi, Tao str. 29, 30, 83, 85, 102, Lao-C', resp. viz přímo komentář Krebsové: „Neexistuje ani žádné adekvátní pojmenování pro *tao*, neboť i ‘tao’ je jen [...] východisko z nouze. [...] O *tao* lze mluvit nanejvýš obrazně, v příměrech a přirovnáních, neboť se vymyká jakémukoliv konkrétnějšímu popisu[.] Proto tento pojem vylučuje jakékoliv specifické označení, neboť již tím by byl ve své podstatě a funkci omezován. Viz Krebsová, B. *Komentář* str. 29.

Žádným jménem ani žádným určením nelze *tao* charakterizovat plně. Každým z nich však lze charakterizovat alespoň částečně či v jistém ohledu. Zdá se tak, jakoby každé určení či jméno bylo pouze určitým úhlem pohledu na toto *tao*, jeho určitým aspektem. Srov. Krebsová, B. *Komentář*.

Pozn.1: Domnívám se, že je možné říci, že při pojmenování či při vnímání *tao* skrze konkrétní entitu se něco z *tao* stane výraznějším a něco se naopak zanedbá. Právě skrze určitost jednoho jeho konkrétního aspektu lze *tao*

alespoň v jisté přesvětlené interpretaci vždy již zkrlesně uchopit (např. jako jsoucí nebo jako nejsoucí, jako tento předmět či předmět jiný atp.).

Pozn.2: Při použití metaforických formulací bychom mohli - dle mého názoru - např. říci, že se na *tao* vždy již *diváme odněkud* a právě proto ho můžeme pozorovat. *Divat se odnikud*, bez perspektivy totiž schopni nejsme. Není tak pro nás principiálně možné vidět jej v jeho celosti. Jsme tak omezeni pouze na jeden (dílčí) úhel pohledu, na jednu ze vzájemně protikladných pozic, na jednu z mnoha pouze dočasně z něj vystoupivších entit.

(7) K motivu vystupování jsoucna z *tao*:

Srov.: Existence se objektivuje tím, že z neexistence vstupují věci a bytosti do [...] prostoru a stávají se skutečností. Viz Krebsová, B. *Komentář* str. 83. Viz též následující úryvek: „Běh veškerenstva spočívá v tom, že to, co dosud reálně neexistuje, co je latentně obsaženo v *tao*, tíhne ke zrození. Co už je zrozeno, co existuje jako konkrétní jednotlivina, prochází svou dočasně určenou existencí a směřuje k návratu do původní prajednoty.“ Viz Krebsová, B. *Komentář* str. 139. A konečně viz úryvek: „Prapočátkem veškerenstva je non-existence, ono nerozlišené 'jedno', ono 'bezejmenné' [...]. To, co má jméno, ono 'pojmenované', čili existence toť 'matka všech věcí', čili počátek konkrétní reality, jednotlivých 'dětí'.“ Pozn.: Jednotlivými dětmi se zřejmě myslí individuální jsoucna, věci, jejichž matkou je *tao*.“ Viz Krebsová, B. *Komentář* str. 144, případně srov. s.: Laozi, *Tao* str. 143.

Krebsová hovoří o tom, že skutečnost či entita (přešla již z non-existence do stavu bytí), musí odpovídat obsahu pojmu či zpředměťující ideje proto, aby mohla být chápána jako reálná či existující: „Víme již, že *tao* jakožto naprostá jednoduchost, jednotnost je nepojmenovatelné a proto 'bezejmenné'. Rozlišováním této jednoduchosti vznikají jednotlivé věci, jejichž reálná existence je podmíněna tím, že nabývají obsahu a tvaru, své konkrétní určitosti a určenosti[...].“ Viz Krebsová, B. *Komentář* str. 208.

(7) K otázce překladu: Překlad v podání Sehnala slovo *tao* často nahrazuje jinými českými výrazy, např. slovem správná cesta. Zdá se, že Sehnal tímto přístupem k překladu záměrně zdůrazňuje spíše společensko-etické aspekty knihy. Jeho interpretace je zřejmě aktuálnější než interpretace, resp. překlad Krebsové, nicméně upozaduje ontologické, metafyzické a zřejmě i epistemologické aspekty díla. Sehnal sám přiznává, že jeho překlad zmírňuje mj. spekulativní aspekty díla. Viz Sehnal, D. *Komentář* str. 64. K Sehnalově interpretaci viz Sehnal, D. *Komentář* str. 64-69. Sehnalův překlad lze nicméně v tomto smyslu užít k částečnému korigování překladu Krebsové.¹⁴

¹⁴ Názory na to, který z překladů je vhodnější se mohou lišit. Např. Doc. L. Zádrapa, se kterým byla tato otázka konzultována, se přiklání k upřednostnění překladu Sehnala. Osobní sdělení Doc. Lukáš. Zádrapa. Mgr. Kateřině Gajdošové je naproti tomu bližší překlad Krebsové [Sdělení formou emailu, 29.7.2019]. Druhý z překladů je, dle mého mínění, pro účely této práce ze své podstaty vhodnější.

Textová příloha č. 3: Hypotézy o individuaci (možnosti dalšího bádání)

Pojednání otázky individuace v hlavním textu je možné zkoumat i dalšími směry. V této příloze jsou zařazena schématické hypotézy, které by bylo možné dále hlouběji prozkoumat.

Hypotéza (1)

Nakolik si individuující individuovanost uvědomuje sebe jako samostatnou individuovanou entitu, může proti sobě klást i jiné, vůči ní, protikladné entity.¹⁵ Může je tak *vytahovat* či *vyrážet* je z původní nediferencovanosti skryté podstaty. Tyto entity si může individuující individuovanost uvědomovat jako od sebe odlišné. Díky tomu si zřejmě může (lépe?) uvědomovat i sebe ve své jedinečnosti.¹⁶ Tuto hypotézu by bylo možné označit jako hypotézu sebeuvědomění a protikladení.

Hypotéza (2)

Běžné individuovanosti by hypoteticky na nějaké úrovni mohly vykonávat podobný proces¹⁷ jako individuující individuovanost. Nebyl by však zřejmě spojený s vědomým percipováním, či *přicházením percepce zvnějšku*. Každá z individuovaností by v sobě hypoteticky mohla obsahovat celé univerzum,¹⁸ respektive *reflektovat* všechny ostatní entity, kterými není¹⁹. Je též myslitelné, že by se individuovanosti, díky této nevědomé činnosti, na nějaké rovině vymezovaly vůči od sebe odlišným entitám a byly tak též v nějakém smyslu odpovědné za individuaci svou i za individuaci ostatních výseků skutečnosti.²⁰ Tyto hypotézu by bylo možné označit např. jako hypotézu dynamické provázanosti.

¹⁵ Tj. entity, které jsou jí protikladné v tom smyslu, že nejsou jí, ale sebou.

¹⁶ Je však otázkou, kde má tento proces počátek. Zda v individuující individuovanosti, anebo v jí protikladných entitách. Odpovědí by mohlo být, že tento proces počátek nemá, ale že je kruhový. Bylo by možné, že celý proces by měl počátek ve skryté podstatě, v níž by veškerá protikladnost subjektu a objektu splývala. Individuující individuovanost a její sebe-uvědomování skrze jí protikladné entity by bylo možné chápat jako zvnějšnění vnitřní *statické činnosti* skryté podstaty a jako její manifestace v empirickém světě spojeném s diferencí a rozdělením na subjekt a objekt.

¹⁷ Jednalo by se snad o proces jakéhosi nevědomého či snového percipování ostatních individuovaností, jako individuálních.

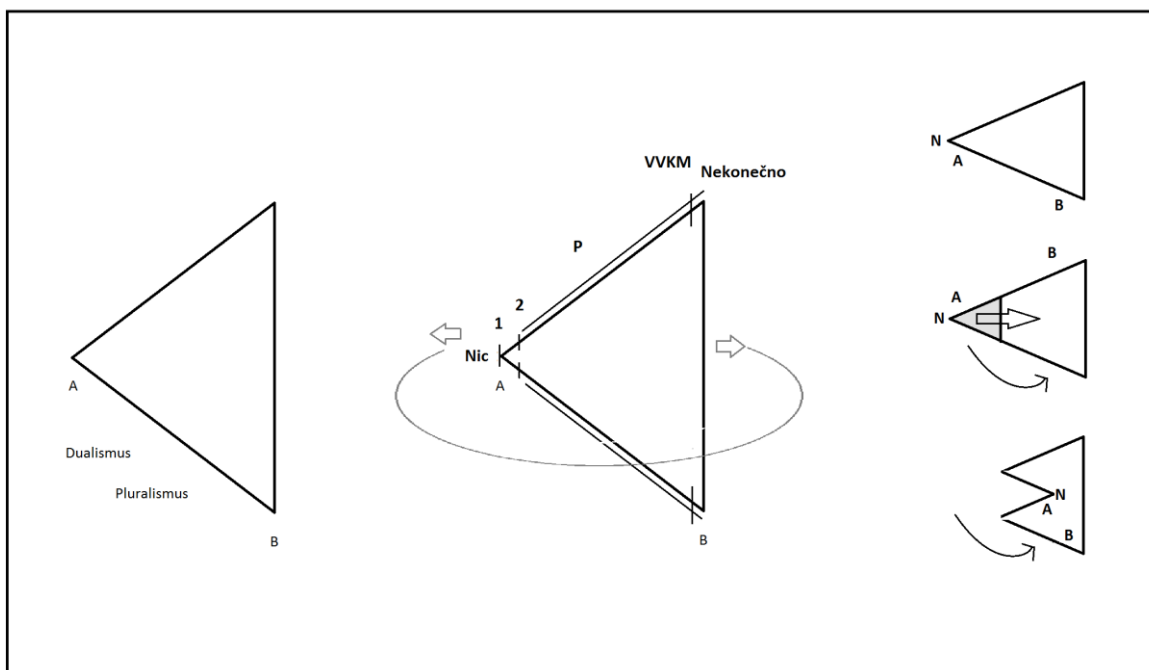
¹⁸ Jelikož ji lze chápat jako jedinečné skloubení tohoto univerza, resp. přesněji jako jedinečné skloubené celé skryté podstaty.

¹⁹ Které by v ní byly jakýmsi *zavinutým* způsobem obsaženy. Tato entita by pak byly ponejvíce sebou, ale zároveň i vši ostatním (byť třeba jen v míře, která se limitně blíží nule).

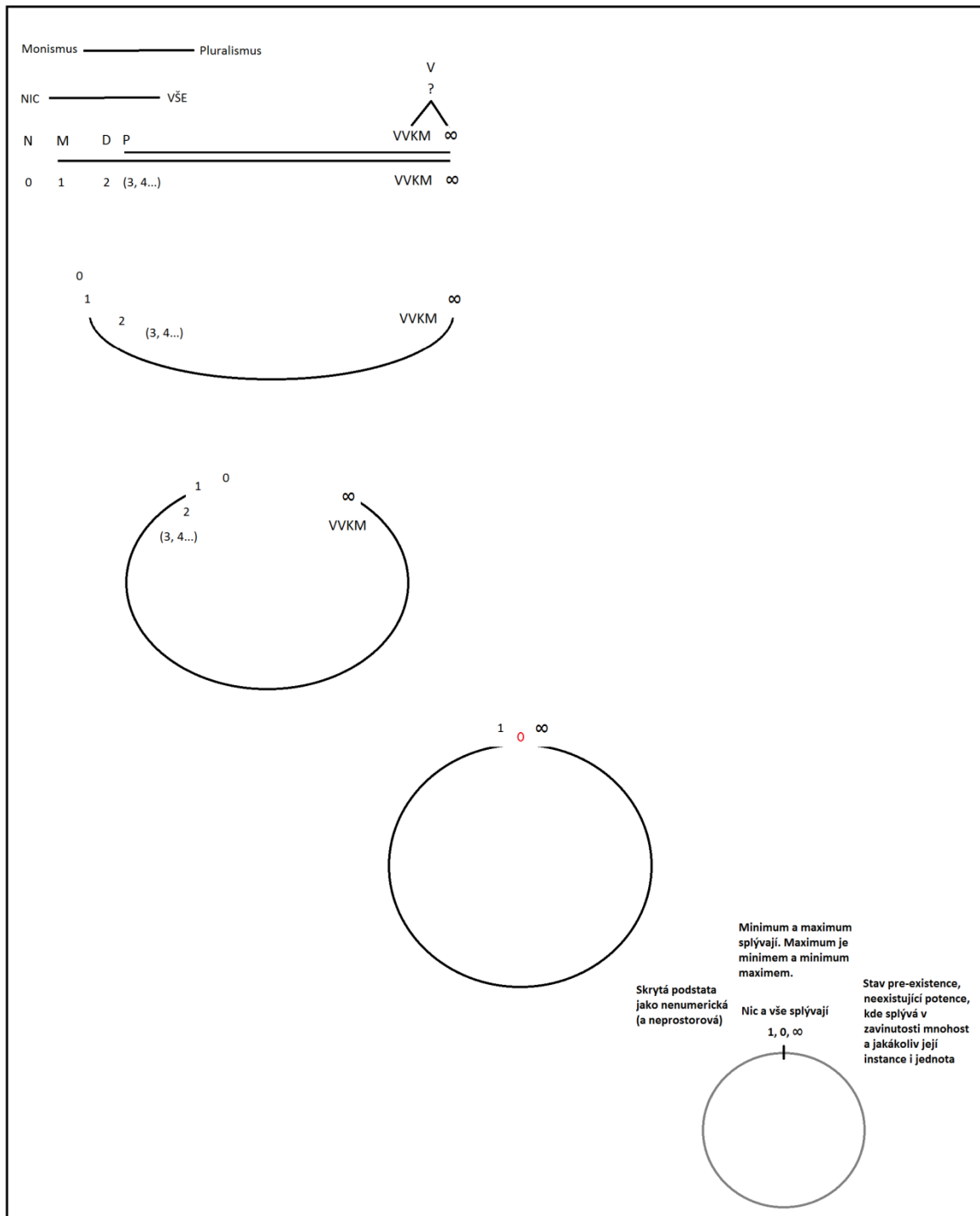
²⁰ Zdá se, že by se tím však otevřely dveře k dalším nejasnostem o tom, zda je za individuaci zodpovědná vnímající entita, či entita vnímaná. Jednalo by se vlastně o další antinonii, a to antinonii individuace entit... V principu by nebylo možné rozhodnout, která z entit individuaci činí a která z entit ji přijímá. Každá z entit by tak individuovala všechny ostatní entity a zároveň by každou z nich byla ve své individuálnosti individuována.

Obrazová příloha č.1: Graf 1

Znázornění A

Znázornění B

Popis grafu

1 (též M resp. bod A) Monismus: Jeden fundamentální ontologický princip (FOP)

2 (též D resp. bod A+1) = Dualismus: Dva FOP

3, 4...(tzv. střední polohy) = Pluralismus: konečné množství FOP

∞ = Pluralismus: Veškerost/nekonečné množství FOP

0 resp. N = Nic

a) Žádný ontologický princip – nulové množství FOP

b) Nic splývající se vším (nekonečnem)

VVKM = Velké konečné množství FOP/entit (je $< \infty$)

V = Vše (odpovídá buď VVKM nebo ∞)

Doplňující popis

1 = Jednota v dnešním, běžném smyslu (odpovídá číslu 1)

0 = Nic/nic blíží se jednotě v *antickém pojetí* či nenumericitě (viz zakřivování grafu)

0 = Nenumericita (povaha skryté podstaty, příp. nenumerická a neprostorová singularita)

- Popis 1: Minimum splývající s maximem, resp. nic jsoucí potencií všeho, preexistence nad existencí, nad-existentční neexistence atp.
- Popis 2: Nic a vše zároveň, naplňující prázdnota *tao*, která ničím není a můžeme ji uchopit jen skrze něco co je. Přesto je prazákadem toho, co je a je ve všem jsoucím a ono v ní.

Komentář grafu

V tomto grafu je nenumericita skryté podstaty a její povaha je ilustrována pomocí znázornění, ve kterém se postupně dotýkají dva opačné konce geometrického obrazce. Pomocí geometrické metafory je symbolicky vyjádřeno splynutí minimálního a maximálního počtu, ničeho a všeho atp., což má dokreslit úvahy představené v této práci.

Při dotyku obou konců grafu „nic“ splývá s jedničkou a nekonečnem. Lze říci, že je „před číslem a za ním“, „před veškerým počtem i za veškerým počtem“. Ukazuje se, že při přiblížení opačných stran grafu jsou si nekonečno a jednička nově velmi blízko a „nic“ je „mezi nimi“. „Nic“ spojuje jednotu a nekonečno, resp. jednota a nekonečno splývají – což lze vyjádřit úplným spojením opačných stran obrazce. Když si představíme „skutečnost“ jako „takto ohnutou“, uvidíme, že „nejmenší a největší z čísel“ jsou velmi blízko nenumericitě. Dále uvidíme, že nula a nekonečno jsou si v tomto znázornění ještě blíže, podobně jako vše a nic. Nicota, která je označená jako N je tak vlastně ničím a vším zároveň. Po uzavření kruhu splývá s jedničkou i nekonečnem (a minimum zde splývá s maximem).

(Srov. s Kusánským, k jehož filosofii je v této práci na odpovídajících místech odkazováno.)